

Perheensä taloudellisen tilanteen huonoksi arvioivien perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten hyvinvointi. Kouluterveyskyselyn vuoden 2023 tuloksia.

Päälöydökset

- 5 % perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista koki perheensä taloudellisen tilanteen melko tai erittäin huonoksi.
- Perheen koetun taloudellisen tilanteen ja muiden hyvinvoinnin ulottuvuuksien välillä havaittiin systemaattinen ja kasautuva yhteys.
- Perheensä taloudellisen tilanteen huonoksi arvioivat nuoret raportoivat muita useammin yksinäisyyttä ja kiusaamista, huonoksi koettua psyykkistä ja fyysistä terveyttä, väkivalta-kokemuksia ja rajoittuneita osallistumismahdollisuuksia.
- Koettu huono taloustilanne on yhteydessä kasautuviin hyvinvointivajeisiin.

Suomalainen hyvinvointivaltio on vuosikymmenten aikana tukenut lapsiperheitä vähentäen köyhyyttä ja sen haitallisia vaikutuksia. Kansainvälisessä OECD-maiden vertailussa Suomi on sijoittunut maailman parhaisiin maihin lapsiköyhyyden poistamisessa (OECD, 2023), ja sosiaaliturva on pystynyt turvaamaan perheiden toimeentulon erilaisien riskien varalta (esim. Ilmakunnas ym., 2025; Nyby ym., 2018).

Pienituloisissa kotitalouksissa asuvien lasten lukumäärä on pysytellyt noin 120 000 lapsessa, mikä on noin 10 prosenttia kaikista lapsista. Pienituloisuudella mitattuna moni lapsi ja nuori elää siten köyhyydessä. Viimeaikaisten sosiaaliturvamuutosten myötä yhä useampi perhe elää tiukassa taloustilanteessa ja uusimpien arvioiden mukaan vuosien 2024–2025 sosiaaliturvan leikkausten seurauksena 27000–31000 uutta lasta putoaa pienituloisuusrajan alapuolelle (Tervola & Olonqvist, 2025; STM, 2025).

Köyhyys tulee ymmärtää moniulotteisena. Köyhyys tarkoittaa niukkuutta rahasta ja materiaalisista välttämättömyshyödykkeistä, kuten ruuasta ja lääkkeistä, mutta sen vaikutukset ulottuvat myös sosiaaliin suhteisiin, osallisuuteen ja mahdollisuuksiin elämässä (Bessell, 2022).

Lasten ja nuorten omia kokemuksia köyhyydestä on tutkittu melko vähän. Laadulliset tutkimukset suomalaisista lapsista ja nuorista kertovat, että köyhyys yhdistyy ulkopuolelle jäämiseen ja toiseuden kokemuksiin sosiaalisissa suhteissa ja yhteiskunnassa sekä aiheuttaa voimakasta psyykkistä kuormitusta (Hakovirta & Rantalaiho, 2012; Lemetyinen, 2014; Rajala ym., 2024). Pelastakaa lapset ry:n Lapsen ääni-selvitykset kertovat samaa tarinaa: pienituloisissa perheissä elävillä lapsilla on enemmän kokemuksia elämän epävakauksesta ja huolia tulevaisuudesta, ja osa kertoo myös materiaalisista puutteista kuten ruoan riittämättömyydestä (Pelastakaa lapset, 2025).

Lasten ja nuorten kokemuksiin pohjaavan tutkimuksen niukkuuden taustalla on osaltaan se, ettei lasten ja nuorten omille kokemuksille ole annettu asiaankuuluvaa painoarvoa. YK:n lapsen oikeuksien sopimus kuitenkin edellyttää lasten ja nuorten kokemusten kuulemistakin, ja myös tutkimuksessa on enenevästi viime vuosikymmenten aikana oltu kiinnostuneita lasten kokemuksista (Schweiger, 2019; Bessell, 2022; UNICEF, 2023; Minujin & Delamonica, 2025). Suomessa Kouluterveyskysely kartoittaa laajasti lasten ja nuorten kokemuksia hyvinvoinnista.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan nuorten kokemuksia perheen taloudellisesta tilanteesta sekä koetun taloustilanteen ja eri hyvinvoinnin ulottuvuuksien välisiä yhteyksiä ja hyvinvointivajeiden kasautumista. Tutkimuksen aineistona on vuoden 2023 Kouluterveyskyselyn

Mia Tammelin

Tampereen yliopisto

Hanne Lamberg

Tampereen yliopisto

Johanna Närvi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Jenni Helenius

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Kouluterveyskysely

Tulokset perustuvat THL:n toteuttaman Kouluterveyskyselyn vuoden 2023 aineistoon.

Kouluterveyskysely on koko maan kattava väestötutkimus, jossa kerätään joka toinen vuosi tietoa nuorten hyvinvoinnista, terveydestä ja koulunkäynnistä. Kysely on vapaaehtoinen ja siihen vastataan nimettömästi yhden oppitunnin aikana.

Kysely toteutettiin perusopetuksen 8. ja 9. luokille huhtikuussa 2023. Vastaajia perusopetuksen 8. ja 9. luokilla oli 87 147 (kattavuus 70 %).

Kouluterveyskyselyn tulokset koko maan, hyvinvointialueiden ja kuntien osalta.

Tilastoraportti: thl.fi/tilastot/kouluterveyskysely

Aineiston laatu

Aineisto perustuu oppilaiden ilmoittamiin tietoihin. Kyselytutkimuksiin liittyy epäuskoittavien vastausten sekä kysymyskohtaisen puuttuvan tiedon mahdollisuus.

Vuoden 2023 aineistosta pyrittiin tunnistamaan vastaajia, jotka vastasivat sisällöllisesti mahdolltomia ääri vastausvaihtoehtoja. Aineistosta poistettiin epäuskottavat vastaajat (8. ja 9. luokan oppilaista). Vastauskäyttäytymiseen perustuva rajausta on kuvattu tarkemmin Kouluterveyskyselyn verkkosivuilla (THL 2024) ja Kouluterveyskyselyn vuoden 2023 Lasten ja nuorten hyvinvointi -tilastoraportissa.

Kysymykseen perheensä taloudellisesta tilanteesta vastanneita oli tässä aineistossa mainittujen rajausten jälkeen 83 679 vastaajaa.

perusopetuksen 8. ja 9. luokkien oppilaiden vastaukset (n = 83 679). Tässä julkaisussa sanalla ”nuori” tarkoitetaan perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaista.

Hyvinvoinnin ulottuvuudet ja niiden mittaaminen

Tukeudumme tarkastelussa lasten ja nuorten kanssa kehitettyyn MOR-köyhyysviitekehukseen (”child-focused multidimensional approach to poverty”, MOR; Bessell, 2022), jota voidaan kutsua suomeksi lapsikeskeiseksi moniulotteiseksi lähestymistavaksi köyhyyteen. Australialaisen Sharon Bessellin kehittelemä viitekehys tunnistaa materiaalsen (material) köyhyyden sekä mahdollisuuksiin (opportunities) ja suhteisiin (relational) kytkeytyvän köyhyyden.

Materiaalinen köyhyys tarkoittaa riittämättömiä resursseja perustarpeiden kattamiseksi. Materiaalista köyhyyttä on esimerkiksi ruuan, vaatteiden ja lääkkeiden puute. Mahdollisuuksiin kytkeytyvä köyhyys tarkoittaa puutetta koulutusmahdollisuuksissa, palveluissa, harrastuksissa tai yhteisöihin osallistumisessa, mikä heikentää nykyistä ja tulevaa elämänlaatua ja mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämään. Suhteisiin kytkeytyvä köyhyys puolestaan tarkoittaa puutteita mahdollisuuksissa ylläpitää tärkeitä sosiaalisia suhteita ja esimerkiksi tulla hoivatuksi ja välitetyksi. MOR-viitekehys muistuttaa suomalaisen Erik Allardtin (1993) hyvinvointiteoriaa, joka jaottelee hyvinvoinnin samankaltaisiin ulottuvuuksiin (having, loving, being/doing).

Tarkastelumme keskittyy neljään hyvinvoinnin ulottuvuuteen sekä siihen, miten ulottuvuudet ovat yhteydessä koettuun perheen taloustilanteeseen, joka on osa materiaalista köyhyyttä. Kouluterveyskyselyssä on kerätty tietoa hyvinvoinnin eri ulottuvuuksista, joten aineisto soveltuu hyvin viitekehysten hyödyntämiseen. Toisaalta emme pystyneet tarkastelemaan kattavasti kaikkia viitekehysten kattamia ulottuvuuksia. Esimerkiksi materiaalista puutetta ei ollut käyttämämme aineiston avulla mahdollista tarkastella. Vaikka kyselyssä on tietoa muun muassa ruokailusta ja ravitsemuksesta, emme tiedä johtuuko esimerkiksi aamiaisen syömättä jättäminen perheen taloudellisesta tilanteesta vai jostain muusta. Käyttämämme hyvinvointi-indikaattorit kiinnittyvät siten löyhästi edellä esiteltyyn MOR-viitekehukseen.

Tarkastelemamme malli sisältää kaikkiaan viisi hyvinvoinnin ulottuvuutta:

1. Koettu taloudellinen tilanne
2. Fyysinen ja psyykinen terveys
3. Ihmissuhteet ja hoivavastuut
4. Väkivaltakokemukset
5. Osallisuus ja osallistumismahdollisuudet

Koettu taloudellinen tilanne toimi tarkastelussa keskeisenä ulottuvuutena. Kutakin neljää muuta hyvinvoinnin ulottuvuutta kuvaamaan valitsimme 3–5 indikaattoria, jotka esitellään jäljempänä. Huomionarvoista on, että tarkastelumme keskittyy hyvinvointivajeisiin. Tämä tarkoittaa sitä, että hyvinvoinnin ulottuvuuksien osalta indikaattoreihin sisällytettiin pääosin hyvinvointivajeita kuvaavat ääri vastaukset (esimerkiksi että tuntee itsensä yksinäiseksi melko usein tai jatkuvasti).

Fyysinen ja psyykinen terveys ja hyvinvointi

Ahdistuneisuutta mitattiin standardoidulla mittarilla (GAD-7), seitsemän väittämän avulla mm. hermostuneisuuden tai levottomuuden tunteesta tai huolten hallitsemattomuudesta kahden viime viikon aikana. Kysymysten kokonaispistemäärä vaihteli 0–21 välillä. Indikaattoriin sisällytettiin vastaajat, joilla oli kohtalaista tai vaikeaa ahdistusoireilua (10–21 pistettä).

Masentuneisuutta mitattiin PHQ2 -mittarilla, jonka kaksi väittämää koskivat alakuloisuuden, masentuneisuuden tai toivottomuuden sekä vähäisen mielenkiinnon tai mielihyvän kokemuksia kahden viime viikon aikana. Mukaan otettiin ainakin toisessa väittämässä ”lähes joka päivä” vastanneet.

Toistuvaa itsetuhoista käyttäytymistä mitattiin kysymyksellä ”Onko sinulle koskaan tapahtunut seuraavia asioita: olen tahallani vahingoittanut itseäni, esim. viillelyt?” Indikaattoriin otettiin vastaajat, jotka raportoivat toistuvasta, vähintään 5 kertaa tapahtuneesta itsetuhoisuudesta.

Tyytymättömyyttä elämään mitattiin kysymyksellä ”Oletko elämääsi tällä hetkellä...” Mukaan otettiin vastaajat, jotka ilmoittivat viisiportaisella asteikolla olevansa erittäin tyytymättömiä.

Koettua fyysistä terveyttä mitattiin kysymyksellä ”Mitä mieltä olet terveydentilastasi?” Mukaan otettiin vastaajat, jotka ilmoittivat terveydentilansa olevan viisiportaisella asteikolla melko tai erittäin huono.

Näin toimittiin myös standardoitujen mittareiden kohdalla. Indikaattorit koodattiin binäärimuuttujiksi (0, 1). Tarkastelimme ensin erikseen koetun taloudellisen tilanteen yhteyttä kuhunkin indikaattoriin.

Toiseksi tarkastelimme koetun taloudellisen tilanteen yhteyttä jokaiseen hyvinvoinnin ulottuvuuteen kokonaisuutena. Kukin ulottuvuus – esimerkiksi fyysinen ja psyykinen terveys – sai arvon 1, jos vastaajalla oli hyvinvoinnin vajetta vähintään yhdellä ulottuvuuden indikaattorilla (indikaattorin arvo 1), ja arvon 0, jos vastaajalla ei ollut lainkaan hyvinvoinnin vajeita näillä indikaattoreilla (kaikkien ulottuvuuden indikaattorien arvo 0).

Lopuksi tarkastelimme vielä hyvinvointivajeiden kasautumista eli sitä, kokivatko perheen talouden eri tavoin arvioivat vastaajat hyvinvointivajeita yhtäaikaaisesti useammalla hyvinvoinnin ulottuvuudella.

Huono taloudellinen tilanne on yhteydessä hyvinvointivajeisiin

Kouluterveyskyselyssä 8. ja 9. luokkien oppilaita pyydettiin arvioimaan perheen taloudellista tilannetta kysymyksellä ”Miten arvioisit perheesi taloudellisen tilanteen?” Tieto taloudellisesta tilanteesta perustuu tässä analyysissä siis nuoren subjektiiviseen kokemukseen. Vastausvaihtoehdot olivat: erittäin hyvä, melko hyvä, kohtalainen, melko huono ja erittäin huono. Vastausvaihtoehdot luokiteltiin analyysia varten kolmiluokkaiseksi muuttujaksi.

Nuorista 70 prosenttia arvioi perheensä taloustilanteen hyväksi (erittäin tai melko hyvä), 25 prosenttia kohtalaiseksi ja viisi prosenttia huonoksi (melko tai erittäin huono).

Verrattuna perheen taloustilanteen hyväksi arvioiviin nuoriin, perheen taloustilanteen huonoksi arvioivat nuoret asuivat useammin yksinhuoltajaperheissä (huono taloustilanne: 19 %, hyvä taloustilanne: 8 %). Lisäksi huonoksi arvioitu taloustilanne kytkeytyi siihen, että vähintään yksi vanhempi oli kyselyyn vastanneen nuoren mukaan ollut lomautettuna tai työttömänä viimeisen 12 kuukauden aikana (huono taloustilanne: 60 %, hyvä taloustilanne: 25 %).

Fyysinen ja psyykinen terveys

Ensimmäinen tarkasteltu hyvinvoinnin ulottuvuus kuvaa heikkoa fyysistä ja psyykkistä terveyttä sekä tyytymättömyyttä elämään. Ulottuvuudessa oli mukana viisi indikaattoria.

Yhteenvedo ulottuvuuden indikaattoreista (vastaajien osuudet):

- Kohtalainen (12 %) tai vaikea (9 %) ahdistuneisuus
- Vähintään kaksi viikkoa kestänyt masennusoireilu (22 %)
- Toistuva itsetuhoinen käyttäytyminen (≥5 kertaa) (12 %)
- Erittäin tyytymätön elämäänsä (16 %)
- Melko tai erittäin huono fyysinen terveys (5 %)

Nuoret, jotka arvioivat perheensä taloudellisen tilanteen huonoksi, kokivat muita useammin terveytensä huonoksi ja kertoivat olevansa erittäin tyytymättömiä elämäänsä. He myös raportoivat muita useammin

Ihmissuhteet ja hoivavastuut

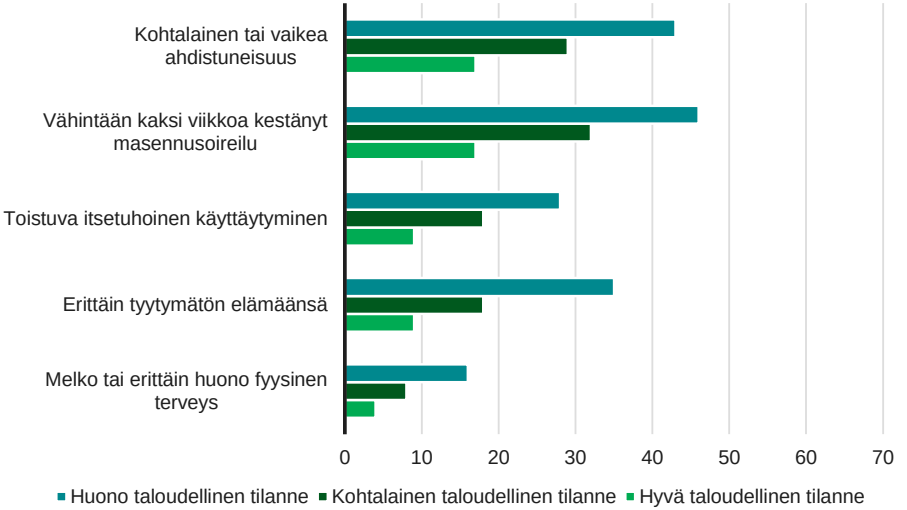
Yksinäisyyttä mitattiin kysymyksellä ”Tunnetko itsesi yksinäiseksi?” Mukaan otettiin ne, jotka vastasivat viisipor- taisella asteikolla ”melko usein” tai ”jatkuvasti”.

Vaikeutta keskustella van- hempien kanssa kysyttiin ky- symyksellä ”Pystytkö keskus- telemaan vanhempiesi kanssa omista asioistasi?” Mukaan otettiin ne vastaajat, jotka nelipor- taisella as- teikolla vastasivat ”en juuri koskaan”.

Kiusaamista ja syrjintää mi- tattiin kysymyksellä ”Onko si- nua kiusattu, syrjitty tai häi- ritty seuraaviin asioihin liit- tyen viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana koulussa tai vapaa-ajalla: perhe tai koti (esim. vanhemmat, sise- rukset, taloudellinen tilanne, asuinpaikka).” Mukaan otet- tiin ne, joita oli kiusattu tai syrjitty perheeseen tai kotiin liittyvistä syistä.

Hoivavastuista kysyttiin kysy- myksellä ”Autatko tai hoi- datko perheenjäsentäsi tai muuta läheistä ihmistä, jolla on esimerkiksi vakava sai- raus, vamma tai joka on hyvin vanha?” Mukaan otettiin ne, joilla hoivavastuita oli päivit- täin tai lähes päivittäin.

kohtalaista tai vaikeaa ahdistusoireilua, lähes päivittäistä masentu- neisuutta sekä toistuvaa itsetuhoista käyttäytymistä. (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Koettu fyysinen ja psyykkinen terveys ja hyvinvointi perheen koetun taloustilanteen mukaan. Prosenttiosuus (%) vastaajista. (Lähde: Kouluterveyskysely 2023, THL.)

Kaiken kaikkiaan nuoret, jotka arvioivat perheensä taloudellisen tilan- teen huonoksi, kokivat selvästi useammin puutteita fyysisessä ja psyykkisessä terveydessä (63,8 %) vähintään yhdellä viidestä indikaat- torista verrattuna nuoriin, jotka arvioivat taloudellisen tilanteen hy- väksi (27,5 %) (taulukko 1).

Taulukko 1. Hyvinvointivajeet fyysisessä ja psyykkisessä terveydessä (%) per- heen koetun taloustilanteen mukaan

Koettu perheen taloudellinen tilanne	Ei vajeita yhdelläkään indikaattorilla	Vajeita vähintään yhdellä indikaattorilla	Yhteensä % (n)
Hyvä	71,8	28,2	100 (53 212)
Kohtalainen	53,6	46,4	100 (19 005)
Huono	34,6	65,4	100 (3 744)
Kaikki (n)	(49684)	(26277)	100 (75961)

Lähde: Kouluterveyskysely 2023, THL

Ihmissuhteet ja hoivavastuut

Toinen ulottuvuus sisälsi neljä indikaattoria, jotka liittyivät yksinäisyy- teen, perhesuhteisiin, hoivavastuisiin sekä syrjintään ja kielteisiin ver- taissuhteisiin.

Yhteenvedo ulottuvuuden indikaattoreista (vastaajien osuudet):

- Tuntee itsensä yksinäiseksi melko usein tai jatkuvasti (15 %)
- Ei pysty juuri koskaan keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan (7 %)
- Kiusattu tai syrjitty perheeseen liittyvistä syistä viimeksi kulu- neen 12 kk aikana (7 %)

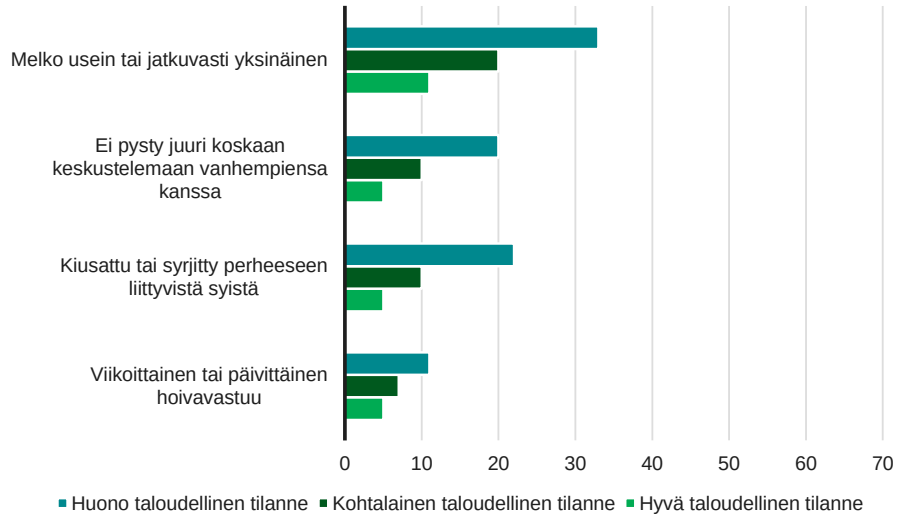
Väkivalta- kokemukset 1/2

Fyysistä väkivaltaa mitattiin kysymyksellä ”Onko vanhempasi tehnyt sinulle seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kk aikana? Tarttunut sinuun niin, että sinuun sattui; töninyt tai ravistellut sinua vihaisesti, tukistanut sinua; läimäyttänyt sinua; lyönyt sinua nyrkillä tai esineellä; potkaissut sinua tai satuttanut sinua muuten fyysisesti?” Vastaajat, joilla oli vähintään yksi näistä kokemuksista, sisällytettiin indikaattoriin.

Henkistä väkivaltaa kartoitettiin kysymyksellä ”Onko vanhempasi tehnyt sinulle seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kk aikana? Kieläytynyt puhumasta sinulle pitkän aikaa; loukannut sanallisesti, esimerkiksi haukunnut sinua; nöyryyttänyt tai nolannut sinua; uhannut hylätä tai jättää sinut yksin; heittänyt, lyönyt tai potkinut esineitä; lukinnut sinut johonkin paikkaan tai uhannut sinua väkivallalla.” Mukaan otettiin ne, joilla oli vähintään yksi tällainen kokemus.

- Viikoittainen tai päivittäinen hoivavastuu perheenjäsenestä tai läheisestä (6 %)

Niillä nuorilla, jotka arvioivat perheensä taloustilanteen huonoksi, oli muita useammin säännöllisiä hoivavastuita perheenjäsenestä tai muusta läheisestä ihmisestä ja kokemuksia kiusaamisesta perheeseen liittyen. He myös kokivat muita useammin jatkuvaa yksinäisyyttä sekä kertoivat, että eivät juuri koskaan pysty keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan (Kuvio 2).

Kuvio 2. Hyvinvointivajeet ihmissuhteissa ja hoivavastuut perheen koetun taloustilanteen mukaan. Prosenttiosuus (%) vastaajista. (Lähde: Kouluterveyskysely 2023, THL.)

Myös tätä ihmissuhteiden ulottuvuutta kokonaisuutena tarkastellen perheensä taloudellisen tilanteen huonoksi arvioivilla nuorilla oli muita useammin vajeita hyvinvoinnissa; he kokivat enemmän ihmissuhteisiin tai hoivavastuuihin liittyvää kuormitusta (57,2 %) ainakin yhdellä indikaattorilla mitattuna verrattuna perheensä taloudellisen tilanteen hyväksi arvioiviin nuoriin (21,5 %). (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Hyvinvointivajeet ihmissuhteissa ja hoivavastuut (%) perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan

Koettu perheen taloudellinen tilanne	Ei vajeita yhdelläkään indikaattorilla	Vajeita vähintään yhdellä indikaattorilla	Yhteensä % (n)
Hyvä	78,5	21,5	100 (53 984)
Kohtalainen	63,0	37,0	100 (19 324)
Huono	42,8	57,2	100 (3 792)
Kaikki (n)	(56 163)	(20 937)	100 (77 100)

Lähde: Kouluterveyskysely 2023, THL

Väkivaltakokemukset

Sisällytimme tarkasteluun erillisen osa-alueen väkivaltakokemuksista, jotka kuvaavat vakavampia vajeita sosiaalisissa suhteissa ja huolenpidossa. Ulottuvuuteen sisältyivät fyysisen, seksuaalisen ja

Väkivalta- kokemukset 2/2

Seksuaalista väkivaltaa kartoitettiin kahdella kysymys-sarjalla. Ensimmäisessä ky-syttiin ”Oletko kokenut häi-ritsevää seksuaalista ehdot-telua tai ahdistelua viimeksi kuluneen 12 kk aikana? Pu-helimessa tai internetissä; koulussa; työelämään tutus-tumisjaksolla; harrastuk-sissa; kadulla, kauppakes-kuksessa tai muualla julki-nessa tilassa; sinun tai jon-kun toisen henkilön kotona tai muussa yksityisessä ti-lassa.”

Toisessa kysymyksessä ky-syttiin ”Oletko kokenut jota-kin seuraavista viimeksi ku-luneen 12 kk aikana? Pakot-tamista riisuuntumaan; ke-hon intiimien alueiden kos-kettelua vasten tahtoasi; yhdyntään tai muunlaiseen seksiin painostamista tai pakottamista tai rahan, ta-varan tai päihteiden tarjoa-mista sinulle vastineeksi seksistä.”

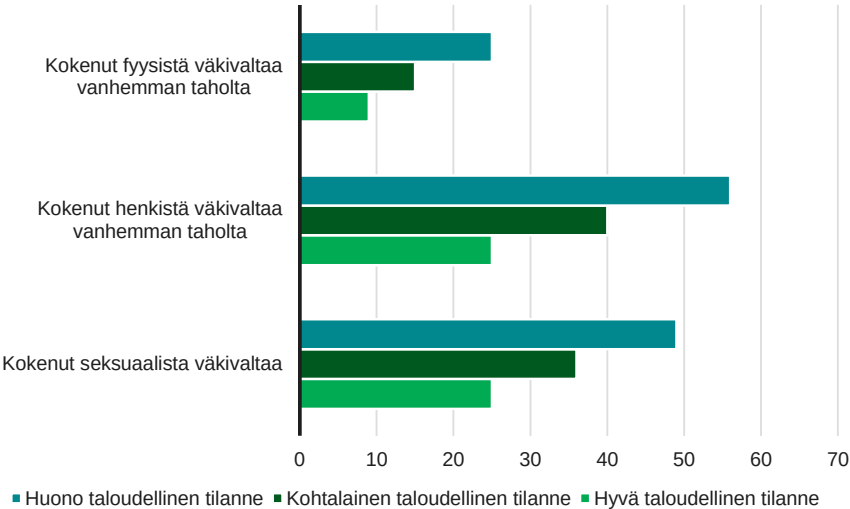
Indikaattoriin otettiin ne vastaajat, joilla oli vähintään yksi kuvatuista kokemuk-sista.

henkisen väkivallan kokemukset. Henkistä ja fyysistä väkivaltaa mi-tattiin vanhempien tekemänä, mutta seksuaalista väkivaltaa kartoi-tettiin riippumatta sen kontekstista. Vastaajat, joilla oli vähintään yksi tällainen kokemus kuluneen vuoden ajalta, sisällytettiin indikaattoriin.

Yhteenvedo ulottuvuuden indikaattoreista (vastaajien osuudet):

- Fyysisen väkivallan kokemuksia (11 %)
- Henkisen väkivallan kokemuksia (30 %)
- Seksuaalisen väkivallan kokemuksia (29 %)

Kaikkia mainittuja väkivaltakokemuksia oli useammin niillä nuorilla, jotka kokivat perheen taloustilanteen huonoksi verrattuna niihin, jotka arvioivat perheen taloustilanteen kohtalaiseksi tai hyväksi. (Ku-vio 3.)

Kuvio 3. Väkivaltakokemukset viimeksi kuluneen vuoden ajalta koe-tun taloustilanteen mukaan. Prosenttiosuus (%) vastaajista. (Lähde: Kouluterveyskysely 2023, THL.)

Kun väkivaltakokemuksia tarkastellaan kokonaisuutena, nuoret, jotka arvioivat perheensä taloudellisen tilanteen huonoksi, kokivat vähin-tään yhtä mainituista väkivallan muodoista selvästi useammin (70,1 %) kuin perheensä taloustilanteen hyväksi arvioivat nuoret (38,4 %).

Taulukko 3. Hyvinvointivajeet väkivallan kokemuksissa (%) perheen koetun ta-loudellisen tilanteen mukaan

Koettu perheen taloudellinen tilanne	Ei vajeita yhdelläkään indikaattorilla	Vajeita vähintään yhdellä indikaattorilla	Yhteensä % (n)
Hyvä	62,6	38,4	100 (55 625)
Kohtalainen	45,3	54,7	100 (19 876)
Huono	29,9	70,1	100 (3 930)
Kaikki (n)	(44 424)	(35 007)	100 (77 100)

Lähde: Kouluterveyskysely 2023, THL

Osallisuus ja osallistumismahdollisuudet

Kokemusta luokkayhteisöön kuulumisesta mitattiin väittämällä ”Koen olevani tärkeä osa luokkayhteisöä”. Mukaan otettiin vastaajat, jotka viisiportaisella asteikolla olivat eri mieltä tai täysin eri mieltä.

Tulevaisuuden suunnitelmia mitattiin kysymyksellä ”Minne aiot ensisijaisesti hakeutua opiskelemaan peruskoulun jälkeen?” Mukaan otettiin vastaajat, jotka vastasivat ”en tiedä”.

Harrastuksiin ja toimintaan osallistumisesta kysyttiin kahdella kysymyksellä. Ensimmäinen oli kysymys: ”Kuinka usein harrastat liikuntaa tai urheilua ohjatuissa harjoituksissa, valmennuksessa tai seuran/organisaation järjestämissä kilpailuissa?” Mukaan otettiin vastaajat, jotka eivät koskaan osallistuneet ohjattuun liikuntaan.

Toinen oli väite: ”Minua kiinnostavat harrastukset ovat liian kalliita.” Mukaan otettiin vastaajat, jotka viisiportaisella asteikolla olivat samaa tai täysin samaa mieltä.

Osallisuus ja osallistumismahdollisuudet

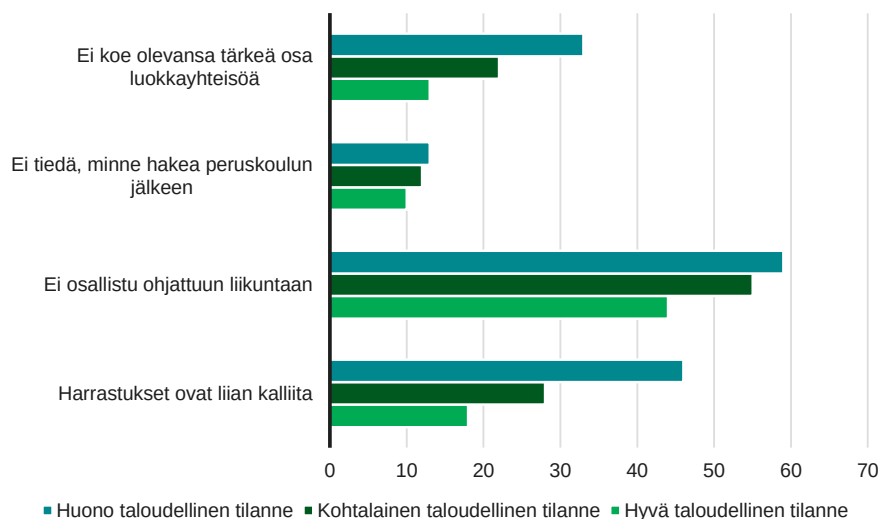
Neljäs ulottuvuus sisälsi indikaattoreita, jotka kuvaavat rajoittuneita osallistumismahdollisuuksia ja osallisuutta. Nämä liittyivät yhteisöön kuulumiseen, harrastuksiin ja tulevaisuuden suunnitelmiin.

Yhteenvedo ulottuvuuden indikaattoreista (vastaajien osuudet):

- Ei koe olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä (16 %)
- Ei tiedä, minne hakea peruskoulun jälkeen (11 %)
- Ei koskaan osallistu ohjattuun liikuntaan (47 %)
- Kiinnostavat harrastukset ovat liian kalliita (22 %)

Perheen taloudellisen tilanteen huonoksi arvioivat nuoret kertoivat muita useammin, että kiinnostavat harrastukset ovat liian kalliita ja että he eivät osallistu ohjattuun liikuntaharrastukseen, joskin tällaisen harrastuksen puuttuminen on ikäryhmässä melko yleistä myös taloustilanteen paremmaksi kokevien nuorten joukossa.

Perheen talouden huonoksi arvioivat myös kokivat harvemmin olevansa koulussa tärkeä osa luokkayhteisöä. Sen sijaan nuorten tulevaisuuden suunnitelmiin perheen koettu taloustilanne ei ollut yhteydessä: noin joka kymmenes nuori riippumatta koetusta taloustilanteesta kertoi, ettei vielä tiedä, minne aikoo hakeutua opiskelemaan peruskoulun jälkeen. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Osallisuuden kokemukset ja osallistumismahdollisuudet perheen koetun taloustilanteen mukaan. Prosenttiosuus (%) vastaajista. (Lähde: Kouluterveyskysely 2023, THL.)

Nuoret, jotka arvioivat perheensä taloudellisen tilanteen huonoksi kokivat kaiken kaikkiaan useammin osallistumismahdollisuuksien rajoitteita (85,4 %) vähintään yhdellä indikaattorilla mitattuna verrattuna nuoriin, jotka arvioivat perheensä taloustilanteen hyväksi (61,9 %). (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Hyvinvointivajeet osallistumismahdollisuuksissa (%) perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan

Koettu perheen taloudellinen tilanne	Ei vajeita yhdelläkään indikaattorilla	Vajeita vähintään yhdellä indikaattorilla	Yhteensä % (n)
Hyvä	38,1	61,9	100 (50 723)
Kohtalainen	24,8	75,2	100 (18 143)
Huono	14,6	85,4	100 (3 538)
Kaikki (n)	(24 331)	(48 073)	100 (72 404)

Lähde: Kouluterveyskysely 2023, THL

Kasautuvat hyvinvointivajeet

Tarkastelimme lopuksi eri ulottuvuuksien hyvinvointivajeiden kasautumista ja sen yhteyttä kokemukseen perheen taloudellisesta tilanteesta (taulukko 5). Taloustilanteensa huonoksi kokevien joukossa vain kolme prosenttia nuorista kuului ryhmään, jossa hyvinvointivajeita ei ollut yhdelläkään mitatulla ulottuvuudella. Taloustilanteen hyväksi kokevista nuorista 20 prosenttia kuului tähän ryhmään.

Sen sijaan nuoret, jotka arvioivat perheensä taloudellisen tilanteen huonoksi, kokivat muita useammin useiden hyvinvointivajeiden kasautumista. Huonossa taloudellisessa tilanteessa elävistä nuorista 28 prosenttia koki hyvinvointivajeita kolmella ulottuvuudella ja 36 prosenttia kaikilla neljällä ulottuvuudella, kun taas taloudellisen tilanteen hyväksi kokevien nuorten kohdalla vastaavat osuudet olivat 13 ja 7 prosenttia.

Taulukko 5. Kasautuvat hyvinvointivajeet (%) perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan

Hyvinvoinnin vajeita	Koettu perheen taloudellinen tilanne		
	Hyvä	Kohtalainen	Huono
Ei yhdelläkään ulottuvuudella	20	9	3
1 ulottuvuudella	38	27	14
2 ulottuvuudella	22	24	20
3 ulottuvuudella	13	22	28
4 ulottuvuudella	7	18	36
Kaikki (n)	(47 365)	(16950)	(3 278)

Lähde: Kouluterveyskysely 2023, THL

Lopuksi

Tarkastelimme nuorten kokeman perheen taloudellisen tilanteen ja moniulotteisen hyvinvoinnin yhteyttä Kouluterveyskyselyn 8. ja 9. luokan oppilaiden aineistolla vuodelta 2023. Selvitimme erilaisten hyvinvointivajeiden suhdetta nuorten arvioimaan perheen taloudelliseen tilanteeseen hyödyntämällä neljää hyvinvoinnin ulottuvuutta, jotka koostuivat useista eri indikaattoreista. Tarkastelimme myös hyvinvointivajeiden kasautumista.

Tulokset osoittivat, että nuorten arvioima perheen taloudellinen tilanne on yhteydessä kaikkiin nuorten kokemusten pohjalta mitattuihin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin ja niiden vajeisiin. Kaiken kaikkiaan ne nuoret, jotka arvioivat perheensä taloudellisen tilanteen huonoksi, raportoivat muita useammin:

- heikompaa koettua fyysistä ja psyykkistä terveyttä
- yksinäisyyttä ja haasteita ihmissuhteissa
- hoivavastuuta perheenjäsenistä
- väkivaltakokemuksia
- puutteellista osallisuutta ja osallistumismahdollisuuksia
- kasautuvia hyvinvointivajeita.

Tulokset kertovat siitä, että nuorten huonoksi arvioiman perheensä taloudellisen tilanteen ja heidän vastauksiinsa perustuvien hyvinvointivajeiden välillä on paitsi systemaattinen, myös kumulatiivinen yhteys; hyvinvoinnin vajeet eri elämänalueilla kasautuvat heikommassa koetussa taloudellisessa asemassa oleville nuorille.

Tulokset ja tutkimusasetelma eivät kerro syy-seuraussuhteesta eli siitä, ovatko hyvinvoinnin vajeet seurausta perheen heikosta taloudellisesta tilanteesta. Tulokset kertovat kuitenkin siitä, miten monella tavalla koettu köyhyys voi näkyä lasten ja nuorten elämässä. Perheen heikon taloudellisen tilanteen ja siitä mahdollisesti aiheutuvan materiaalisen puutteen ohella osa nuorista jää myös vaille perheen ja vertaissuhteiden tukea ja osallistumismahdollisuuksia esimerkiksi harrastusten tai luokkayhteisöön kuulumisen kautta. He ovat myös suuremmassa riskissä kokea henkistä, fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa.

Aiemmista tutkimuksista tiedetään, että lapsuuden perheen taloudellinen niukkuus lisää todennäköisyyttä paitsi aikuisuuden toimeentulo-ongelmiin, myös muiden ongelmien kasautumiseen ja riskiin syrjäytyä myöhemmin elämässä (Kallio & Hakovirta, 2020; Ristikari ym., 2018; Sirniö ym., 2013).

Köyhyys tarkoittaa monille lapsille ja nuorille taloudellisen niukkuuden ohella myös osallistumismahdollisuuksien ja sosiaalisten suhteiden ”köyhyyttä” (vrt. Bessell, 2022). Tämä hyvinvointivajeiden kasautuminen on tärkeää huomioida niin riittävästä sosiaaliturvasta huolehdittaessa kuin sosiaalihuoltoa ja muita lasten, nuorten ja perheiden palveluja sekä varhaiskasvatusta ja koulua kehitettäessä.

Lapsiköyhyyttä lisäävät toimet heikentävät lasten ja nuorten hyvinvointia

Köyhyydessä eläminen on merkittävä hyvinvointia heikentävä tekijä lapsille ja nuorille. Lapsiköyhyys on vastoin YK:n lapsen oikeuksien sopimusta, johon Suomikin on sitoutunut.

Taloudellisen tilanteen huonoksi kokeneet nuoret kokivat tämän tutkimuksen mukaan hyvinvointivajeita niin fyysisessä ja psyykkisessä terveydessä kuin sosiaalisissa suhteissakin. Lisäksi he kokivat useammin puutteita osallistumismahdollisuuksissa. Heillä oli myös enemmän väkivaltakokemuksia.

Yhteiskunnan rakenteet ja poliittiset päätökset vaikuttavat suoraan lasten ja nuorten hyvinvointiin. Päätöksenteon tulisi pohjata tutkituun tietoon hyvinvointia edistävästä sekä sitä rapauttavista tekijöistä, ja päätöksissä tulee huomioida niiden vaikutus lapsiin ja nuoriin. Esimerkiksi lapsivaikutusten arvioinnilla voidaan tunnistaa politiikkatoimien vaikutuksia lasten näkökulmasta.

Lasten ja nuorten kokemuksia hyvinvoinnista ja talousvaikeuksista tulee kuulla ja näin kerrytettyä tietoa hyödyntää niin palvelujen ja koulun kehittämisessä kuin poliittisessa päätöksenteossakin. On myös huolehdittava siitä, että kaikkein haavoittuvimmissa elämäntilanteissa olevia lapsia ja nuoria kuullaan ja tuetaan.

Kaikkien lasten edellytykset turvallisuuteen, hyvinvointiin ja osallisuuteen on turvattava vähentämällä lapsiköyhyyttä.

Lähteet

Allardt, E. (1993). Having, loving, being: an alternative to Swedish model of welfare research. Teoksessa Nussbaum, M. & Sen, A. (toim.): The quality of life. Clarendon Press, 88–94.
<https://doi.org/10.1093/0198287976.003.0008>

Bessell, S. (2022). Rethinking child poverty. Journal of Human Development and Capabilities, 23(4), 539–561.
<https://doi.org/10.1080/19452829.2021.1911969>

Hakovirta, M., & Rantalaiho, M. (2012). Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 124. Kelan tutkimusosasto.

Ilmakunnas, I., Mäkinen, L., & Hiilamo, A. (2025). The role of social transfers in reducing the poverty risk for larger families in the European Union. International Journal of Social Welfare, 34(1), e12675.

Kallio, J., & Hakovirta, M. (toim.) (2020). Lapsiperheet, köyhyys ja huono-osaisuus. Vastapaino.

Lemetyinen, L. (2014). Katsaus perheen köyhyydestä aiheutuviin lasten toiseuden kokemuksiin. Teoksessa Gissler, M., Kekkonen, M., Känkänen, P., Muranen, P., & Wrede-Jäntti, M. (toim.): Nuoruus toisen sanoen. Nuorten elinolot -vuosikirja 2014. Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos, 106–110.

Minujin, A., & Delamonica, E. (toim.) (2025). Handbook on child poverty and inequality. Elgar Handbooks on Inequality. Edward Elgar.

Nyby, J., Nygård, M., & Blum, S. (2018). Radical reform or piecemeal adjustments? The case of Finnish family policy reforms. *European Policy Analysis*, 4(2), 190–213.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD; 2023), Poverty rate (indicator). <https://doi.org/10.1787/0fe1315d-en>

Pelastakaa lapset (2025). Lapsen ääni 2025. Lasten kokemuksia hyvinvoinnista, arjesta ja pienituloisuudesta. https://www.pelastakaa-lapset.fi/wp-content/uploads/2025/10/lapsen_aani_2025.pdf

Rajala, T., Isola, A.-M., Puuronen, A., & Kallio, J. (2024). Nuorten arkipäivän kokemuksia köyhyydestä – kuvaileva teema-analyysi. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 61(4), 488–501.

Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A., & Gissler, M. (2018). Suomi lasten kasvu ympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. THL Raportti 7/2018. THL ja Nuorisotutkimusverkosto.

Schweiger G. (2019). Ethics, Poverty and Children's Vulnerability, *Ethics and Social Welfare*, 13(3), 288–301.

Sirniö O., Martikainen P., & Kauppinen T. M. (2013). Intergenerational determinants of income level in Finland. *Social Forces*, 92(2), 463–490.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2025). Toimeentuloturva- ja sosiaali- ja terveyspalvelulainsäädännön 2024–2026 muutosten yhteisvaikutukset eri ihmisryhmien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.

Tervola, J., & Ollonqvist, J. (2025). Muuttuuko arvio sosiaaliturvaleikkausten vaikutuksista, kun toimeentulotuen simulointia tarkennetaan? INVEST Working Papers 127/2025. SocArXiv. https://doi.org/10.31235/osf.io/f7yxn_v2

UNICEF (2023). Child poverty in the midst of wealth: Innocenti Report Card 18. <https://www.unicef.org/innocenti/media/3296/file/UNICEF-Innocenti-Report-Card-18-Child-Poverty-Amidst-Wealth-2023.pdf>

Tämän julkaisun viite:

Tammelin, M., Lamberg, H., Närvi, J., Helenius, J. (2025) Perheensä taloudellisen tilanteen huonoksi arvioivien perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten hyvinvointi. Kouluterveyskyselyn vuoden 2023 tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 47/2025, Suomen sosiaalinen tila 4/2025. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Suomen sosiaalinen tila -julkaisuissa käsitellään päätöksenteon kannalta keskeisiä ja ajankohtaisia ilmiöitä, jotka liittyvät hyvinvointiin, elinoloihin, palveluihin ja hyvinvointivaltioon. Eriarvoisuus on läpileikkaava teema julkaisuissa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-408-622-6 (verkko)

ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-622-6>

CC BY-NC-ND 4.0